

PERSOONLIJK, NIET AUTOBIOGRAFISCH

De film *Waterboys* van Robert Jan Westdijk

Robert Jan Westdijk is als regisseur op zijn best wanneer hij zijn eigen scenario's schrijft. Tot die conclusie kwam de Nederlandse filmmaker in ieder geval zelf na het maken van zijn zesde speelfilm *Waterboys*, een roadmovie over een vader en zoon die op een reis naar Schotland hun liefdesverdriet verwerken en hun onderlinge relatie opnieuw definiëren. Met *Waterboys* zet Westdijk zichzelf weer op de kaart, zes jaar na zijn vorige film *De eetclub* en acht jaar na *Het echte leven*, de laatste film die hij ook zelf schreef.

Dat hij beter werk levert met eigen scenario's is niet omdat hij zelf nu zo'n geweldige schrijver is, benadrukte Westdijk in een interview dat ik eind 2016 met hem had. "Maar het is veel makkelijker om je personages uit te leggen aan acteurs als je ze zelf helemaal vanaf nul gecreëerd hebt."

Met *Waterboys* tekent zich duidelijk af dat de sleutel tot Westdijks cinema precies daar ligt: in het werken met de acteurs. Dat staat haaks op de reputatie die hij met zijn eerste vijf films opbouwde. In beschouwingen over die films was vooral aandacht voor de opvallende vormkenmerken: van de semi-documentaire stijl van zijn debuut *Zusje* (1995) tot de metafilmische spelletjes van *Het echte leven* (2008), de belangrijkste film van zijn oeuvre – tot nu toe.

Sinds zijn geruchtmakende debuut *Zusje* heeft Westdijk sterk persoonlijke projecten afgewisseld met meer commerciële films, meestal boekverfilmingen. *Zusje* draait om de getroebleerde band tussen twintiger Daantje (Kim van Kooten in haar debuut als actrice) en haar oudere broer Martijn (Romijn Conen, maar met de stem van Hugo Metsers). Na jaren afwezigheid staat Martijn ineens weer bij Daantje op de stoep – met een camera in de hand. De film presenteert hun verhaal als een found-footagedocumentaire, gemaakt van het door Martijn gedraaide materiaal. In de zorgvuldig gecreëerde homevideobeelden blijft Martin dan ook voornamelijk buiten beeld, maar hij heeft des te meer invloed op de realiteit die hij wil tonen. "Hard

werken aan spontaniteit", zo beschreef Westdijk het creëren van die *faux* documentaire stijl.

In het kielzog van dat bruisende speelfilmdebuut ontstond in de jaren negentig een nieuw elan in de Nederlandse cinema, waar Westdijk en zijn film heel even het middelpunt van vormden. *Zusje* was zo bepalend voor die nieuwe energie dat een journalistieke bundel over het fenomeen uit 2006, samengesteld door Mariska Graveland, Fritz de Jong en Paul Kempers, de titel *De broertjes van Zusje* kreeg.

Die reputatie ten spijt slaagde Westdijk er zelf maar niet in om het succes van zijn debuut om te zetten naar een stevig fundament voor zijn verdere carrière. Opvolger *Siberia* (1998) was een regelrechte flop. De film herenigde Westdijk met Metsers en Roeland Fernhout, die beiden aan *Zusje* meewerkten, en nu de hoofdrollen spelen als twee huisgenoten die zich in leven houden door vrouwelijke toeristen te versieren en te beroven. Critici roemden weliswaar Westdijks visuele flair, met verwijzingen naar contemporaine films als *Lola Rennt* (Tom Tykwer, 1998) en *Trainspotting* (Danny Boyle, 1996), maar beklagden zich over een gebrek aan narratieve helderheid. Publiek kwam er maar mondjesmaat op af.

Vervolgens duurde het vijf jaar voordat Westdijk weer een film kon uitbrengen: *Phileine zegt sorry*, een verfilming van het gelijknamige boek van Ronald Giphart. De vlotte film, waarin Kim van Kooten opnieuw de titelrol op zich nam, was een groot succes bij het publiek en won bij de jaarlijkse uitreiking van de belangrijkste Nederlandse filmprijzen vier Gouden Kalveren. Daar was er één van voor Van Kooten als beste actrice, en de rol vestigde haar definitief als Nederlandse ster. Westdijk zelf won niets, maar het succes van *Phileine zegt sorry* gaf hem wel de kans een persoonlijker project te realiseren: *Het echte leven*.

Zoals ook geldt voor *Zusje* en *Waterboys* is persoonlijk hier geen synoniem van autobiografisch – al nodigt *Het echte leven* er van al Westdijks films het meest toe uit om die link te leggen. *Het echte leven*

Een still uit *Waterboys*

draait om filmmaker Martin (Ramsey Nasr), die werkt aan een film getiteld *Het echte leven*, waarin hij zelf de hoofdrol speelt als filmmaker Milan. In de film-in-de-film speelt Martins vriendin Simone (Sallie Harmsen) de hoofdrol van Simone, de vriendin van regisseur Milan die door hem aan een test wordt onderworpen door haar een relatie met een ander op te dringen. Al snel lopen feit en fictie in dit experiment veel meer door elkaar dan de regisseur voorzien had. *Het echte leven* is een sleutelfilm in Westdijks carrière omdat de film – verstopt onder een dikke laag zelfreflexieve filmspelletjes – in de kern draait het om de relatie tussen regisseur en acteur. Juist als die relatie goed werkt, is Westdijk op zijn best. Dat is te zien in *Zusje* en het is ruim twintig jaar later ook weer de grote kracht van *Waterboys*.

De titel van de film verwijst naar de gelijknamige Schotse band rond frontman Mike Scott, die zowel op de soundtrack als thematisch én in een kleine bijrol hun stempel drukken op het verhaal. De hoofdrollen zijn voor Leopold Witte en Tim Linde als vader Victor en zoon Zack, die beiden op dezelfde dag door de vrouwen in hun levens aan de kant worden gezet. De twee zijn tegenpolen: Victor is een volstrekt kinderachtige vader, een man die volwassen verantwoordelijkheden zo veel mogelijk uit de weg gaat; Zack is een twintiger die juist veel te vroeg oud is geworden, en het leven iets te serieus neemt. De reis die de twee samen maken, zorgt ervoor dat ze beiden net wat betere mensen worden, doordat ze iets meer op de ander gaan lijken.

Voor het eerst vertelt Westdijk in *Waterboys* zijn verhaal zonder filter. Eerder was er altijd een afstand. Afstand tussen de acteurs en de kijker, door het spel met de filmvorm dat de regisseur wilde spelen in *Zusje* en *Het echte leven*. Of een afstand tussen de maker en de acteurs, wanneer zijn eigen fantasie niet de oorsprong was, zoals bij *Phileine zegt sorry* en *De eetclub*. Met *Waterboys* durft hij het aan zijn verhaal direct te vertellen, zonder poespas maar met een groot vakmanschap.

Dat werpt zijn vruchten af. Het grote plezier in *Waterboys* zit hem precies in de afwezigheid van die afstand, in het gewoon rondhangen met deze twee mannen, die elkaar in spitsvondige dialogen de loef willen afsteken. Deze dialogen krijgen in het spel van hoofdrolspelers Witte en Linde een diepgang die ze op papier nog niet hadden. Hun chemie wordt versterkt door de muziek van The Waterboys, waarvan Westdijk al sinds hun doorbraak in de jaren tachtig fan is. Hun tegelijk melancholische en euforische grondtoon is doorgedrongen in de textuur van de film, waarin de helende kracht van muziek verstrengeld is met de toenadering tussen vader en zoon.

De som is in *Waterboys* meer dan het geheel der delen. Juist dat maakt dat dit zowel Westdijks meest intieme als zijn meest grootse film tot nu toe is.

JOOST BROEREN-HUITENGA

Waterboys, regie: Robert Jan Westdijk, met: Leopold Witte, Time Linde, e.a., 2016, 90 min.